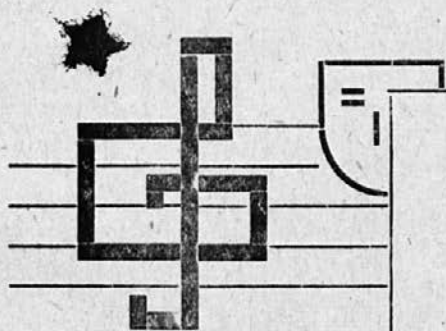

GLEDALIŠKI LIST

OPERA

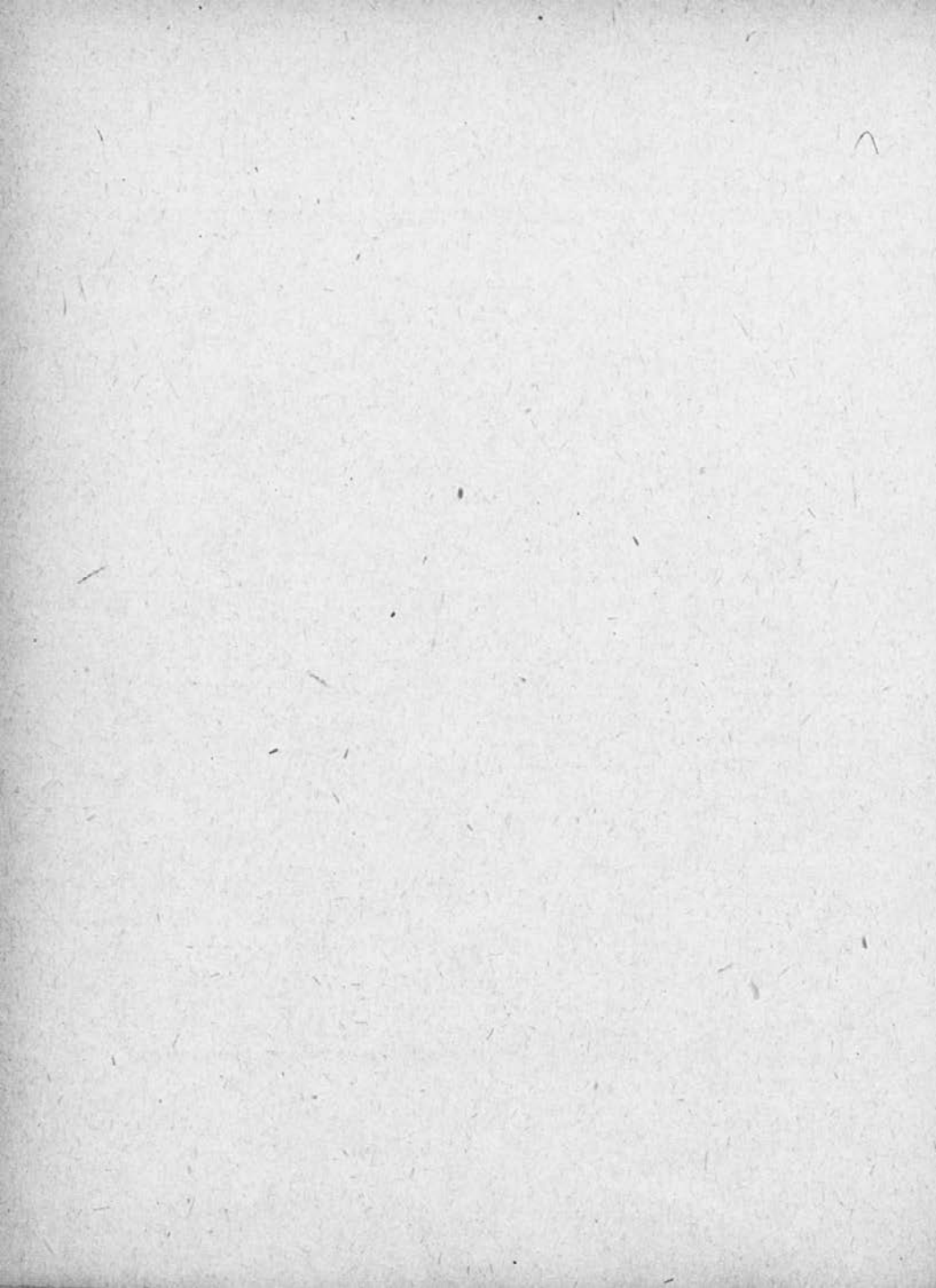

XI.

FRAN LHOTKA:

Vrag na vasi

1945-46

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA

1945/46

OPERA, 7. APRILA 1946

Štev. 11

O plesu

O priliki zagrebške premiere »Vraga na vasi« v letu 1937. je Pino Mlakar napisal v časopisih med drugim naslednje misli:

Že več kot teden dni se v zagrebškem gledališču trudimo s spoustavitvijo celovečernega baleta »Vrag na vasi«. Vsaka taka uprizoritev terja prav takega dela kakor vsaka velika opera. Opera je v svoji zgradbi sestavljena iz glasbe in besedila, medtem ko pri baletu ni drugega kot glasba in opis odrskega dogajanja. Opis pa nikakor še ni »libreto«. Plesne arije, duete, ansamble, vse to mora koreograf šele plesno ustvariti. On tako rekoč komponira plesno partituro. Šele nato lahko pristopi k študiju s člani baletnega ansambla. In tu je spet treba iti naprej, vse točno korak za korakom, takt za taktom, kakor pri notah in študiranju partiture. Kako ogromno je to delo, lahko razume samo tisti, kdor sam pleše. Nikakor ni mogoče primerjati plesalca z opernim pevcem, zakaj operni pevec ima za pomnenje svojega izvajanja dve opori: direktno melodično linijo ali njen kontrapunkt v orkestru in šepetalca. Vsega tega za plesalca ni. On mora plesati resnično vse na pamet, in zanj je orkester samo neke vrste kontrapunkt iz brezdimenzionalnosti tonov v njihovi trodimenzionalnosti. In prav to je tisto nenavadno da rastejo njegove kretnje in gibi iz te glasbe, čeprav so z nekega drugega sveta. Nikoli nisem štel, koliko taktov ima celotni »Vrag na vasi«, a vsekakor najmanj 5000, pa si iz tega lahko vsaj malo predstavite, kakšnega napora je treba, da poteče vse to gladko in brez motenj.

No, občinstvo ne bo vprašalo po tem. Saj zanj na konec konca tudi ni važno, da bi vedelo za priprave in delo, ki so potrebne za

katero koli premiero. Gledalec terja večji ali manjši umetniški užitek večera in nič več. To je njegova prvobitna pravica. Tega dejstva se dobro zaveda tudi vsaka balerina. Zato ne navajam teh besed samo zaradi njihove interesantnosti, temveč predvsem za razumevanje naslednjega: Če terja publika od večera resnično samo užitek, ne vprašujoč za trud, zakaj tedaj trošiti v ta namen toliko ambicij? Ali ne bi bilo mogoče priti do istega rezultata tudi z manjšim tru-

Pia in Pino Mlakar plešeta

dom in ceneje? Da, publiko je mogoče zadovoljiti tudi na cenejši način, a ta stvar nikakor ne more biti ista. To velja res za vsako gledališko umetnost, za plesno pa še prav posebej. Prav v tem se namreč zgodi največ grehov. Bodisi da zadovoljujejo plesalci publiko samo s trenutnimi optičnimi efekti, bodisi da apelirajo zgolj na njen čutni nagon, ali pa da operirajo z visoko letečimi modnimi frazami in sofizmi. Občinstvo pride in zavžije te vrste »hrano«, a

večerja ni izdatna. Pri ljudeh zdravega razuma in srca seveda mora priti do reakcije in do zaključka, da vsaka taka »večerja« nima v sebi pravega umetniškega užitka, ki deluje v človekovem duhu še mimo samega trenutka gledanja, daljše in trajneje. Posledica tega je, da se čutijo ljudje osleparjene. Le tako si moremo razlagati stališče mnogih razumnikov do baletne umetnosti. Toda čeprav je to stališče morda mnogokdaj upravičeno, ga vendar ne smemo posplošiti. Ples je umetnost. O tem ne bomo na tem mestu širše razpravljali. Za to umetnost je le važno isto, kakor za vse druge umetnosti, da izvira iz čistih rok, iz znanja in ljubezni za stvar. Znanje in ljubezen preprečujeta iz korena vse kompromise, ki bi lahko umetniški užitek zmanjšali ali celo uničili.

Komponente, iz katerih se rodi plesni večer, so štiri: vsebina dela v svojem bistvu, njegova glasbena vrednost, koreografske možnosti in osebe, ki ga izvajajo. Naj že vnaprej priznam, da je vse to idealno povezati zelo težko. Baletna dela so vse prevečkrat pisana tako, da imajo večinoma zgolj zunanjo vsebino, lupino, v kateri ni nič drugega razen lupine, ki pa nudijo bolj ali manj vabljive in efektne koreografske možnosti, pa čeprav že stokrat uporabljene, a prav zato baletnim mojstrom in izvajalcem zelo prikladne. Zelo težko pa je dobiti izvajalce za pravo delo, pa tudi narobe.

Balet je odrsko delo, zato veljajo zanj isti zakoni, kakor za vsako komedijo ali tragedijo. Zakon pa kaže, da zanima gledalca samo tisto, kar je človeško. »Nič človeka ne zanima bolj kakor — človek sam«. Te besede je zapisal veliki francoski koreograf in revolucionar na tem polju J. Noverre v drugi polovici osemnajstega stoletja v svojih pismih o plesni umetnosti.

Ko sva pred nekaj leti začela s profesorjem Lhotko delati »Vraga na vasi«, nisva še vedela za te preproste, velike Noverrove besede, ali slutila sva jih in čutila jih v sebi. »Vrag na vasi« je namreč plesno delo, ki je kljub svoji preprostosti in običajnosti, vendarle neobičajno, in pomeni za plesno sceno nekaj novega. Ne samo to, da izpolnjuje v treh dejanjih ves večer, marveč tudi to, da nosi v sebi neko široko dramatsko linijo, ki omogoča, prikazati človeško usodo v obliki plesa. Na odru se pleše neki resnični in iskreni svet človeških čustev, in na njem se resnično nekaj godi. Isti princip

kot v drami velja tudi za vsako baletno delo. Junake na odru moramo spremljati v njihovih usodah in dejanjih, iz katerih naj se postopoma razkrije človekova psiha.

»Vrag na vasi« je dejanje vaške poezije, vsekakor pa neki popolnoma nov izraz te narodne poezije, ker govori z internacionalnim

Skladatelj Fran Lhotka

jezikom plesnih gibov in s svojo glasbo. In prav zato postaja to delo nepočakanemu in civiliziranemu mestnemu človeku bližje ter mu je kakor vrelec življenjskega veselja, odmora in umetniškega užitka.

Ples je med našim narodom zelo razširjen. Tudi naša kultivirana plesna umetnost črpa svojo silo iz tega krepkega narodnega vrelca.

Zato bomo prav s plesom in s plesno umetnostjo, ki se pri nas razvija na široko ter dobiva realne umetniške oblike, nemara Slovani zavzeli položaj v krogu ostalih kulturnih narodov. Naša stara kultura bo prav s plesom prišla med njimi do svojega izraza.

Pino Mlakar.

Ob novi izvedbi „Vraga na vasi“

»Vrag na vasi« se je v Ljubljani prvič dajal leta 1937. Tedaj je bilo nekaj zapovrstnih predstav, ki so doživele izreden uspeh in ki so bile nekaj svojevrstnega že zaradi naslednjega: to delo so izvedli takrat v Ljubljani z združenimi močmi celokupni balet zagrebškega Narodnega gledališča in orkester, plesni ter pevski zbor ljubljanskega Narodnega gledališča. Gostje iz Zagreba so pripeljali s seboj kostume in deloma tudi rekvizite ter dekoracije. Veliki umetniški in materialni uspeh pa je skalilo ugovarjanje, ki je imelo svoj odmev celo v časopisju, češ, zakaj pa ljubljanska Opera ne izvede tega baleta sama in iz lastnih sredstev? Četudi bi bila ta misel sama na sebi pravilna in morda celo hvalevredna, pa ni tisti čas nikakor temeljila na poznavanju realnih domačih prilik in težav, s katerimi se je borilo naše gledališče. Odtlej teče danes že deveto leto. Ljubljanska Opera spet uprizarja »Vraga na vasi«: tokrat brez celokupnega zagrebškega baletnega zbora, temveč le z nekaterimi gosti! Slovensko narodno gledališče v Ljubljani se je postavilo na lastne noge: solisti, zbor, orkester, dekoracije, kostumi, notni material za »Vraga«, vse to je zbralo za premiero iz lastnih sredstev. Bilo je mnogo dela, mnogo tveganja in računanja. Vendar pa nimava namena, da bi v teh vrsticah razpravljala o sami uprizoritvi tega baleta, saj je bilo napisanega že marsikaj informativnega že o priliki prve ljubljanske uprizoritve. Končno je vendarle najbolje, da izrazi publika sama spontano svoje zadovoljstvo ali pa nezadovoljstvo. Nuditi živemu človeku, gledalcu, zdravega kruha, to je glavni in ves teaterski namen. Ta namen naj bi imel tudi »Vrag na vasi«. Vendar pa ima naš letošnji »Vrag« še neki postranski namen, ki pa je tako važen, da sva te vrstice zaradi njega napisala:

Za pravilni in uspešni razvoj plesne umetnosti v našem gledališču je v prvi vrsti potreben naraščaj, je potrebna moška in ženska mladina. Koliko mladcev in koliko deklet odrasča tu in tam, ki čutijo v sebi poklic in potrebo po plesni umetnosti. Ker pa je ta umetnost pri nas še tako mlada, tako nerazvita in malo poznana, kam in kako naj bi se obrnili, da bi prišli do cilja? Čustvo in volja sta že odločila, pa stoji pred njimi še sto zaprek, predsodki okolice, prijateljev, šole, staršev, neurejeno življenje, neprimerne, odnosno nezadostne plesne šole, pomanjkanje vzorov itd. Baletni večeri, ki bi navduševali in vzpodbujali mladino, so redki po številu in slabi po kvaliteti. Zato ni čudno, če primanjkuje plesnega naraščaja. — Kjer pa ni naraščaja, tudi ni izbire, ni tekmovanja. V tem primeru ni mogoča selekcija, in razvoj se dvigne kvečjemu do povprečnosti. Umetnost pa se pričinja šele tam, kjer se povprečnost končuje. Kdor hoče dobro gledališče, v našem primeru dober balet, mora v prvi vrsti misliti na zadostno selekcijo človeškega materiala.

Letošnja uprizoritev »Vraga na vasi« naj bi bila neke vrste poziv in povabilo tisti mladini, ki ga bo gledala, in začutila ob tem željo, potrebo po aktivnem sodelovanju, po plesnem udejstvovanju. Obenem pa bodi tudi opozorilo staršem, vzgojiteljem, učiteljem, prijateljem in znancem, z eno besedo vsj javnosti, da je plesna umetnost le nekaj lepega in vrednega, za kar se izplača živeti in delati.

Ne računajte s tem, da bo odziv številen, saj si ne bodo ogledali »Vraga na vasi« vsi mladi ljudje. (Poziv v dnevnem časopisu pa spet ne more voditi do cilja, saj večina ljudi v plesni umetnosti vidi nekaj napačnega, kar je videlo v slabih operetah in plehkkih filmih. Samo, kdor na lastne oči vidi tak plesni večer, lahko nekaj doživi in lahko zavzame do te umetnosti pravilno stališče). In če ne bi pri tem odbrali naraščaja niti toliko, kolikor je prstov na obeh rokah, bi že to pomenilo korak naprej. Za njihovo pravilno šolanje, za njihovo možnost razvoja so pripravljeni odgovorni faktorji vse storiti. Kdor želi postati plesalec ali plesalka, naj se pismeno prijaví upravi Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani.

Od prve izvedbe »Vraga na vasi« do druge je naredilo Slovensko narodno gledališče v Ljubljani v razvoju baleta korak naprej.

Vendar pa še vedno nima takega baletnega zbora, da bi zmoglo uprizoritev iz lastnih moči. Česar nimamo danes, bomo zmogli jutri. Prvemu koraku je sledil drugi, in po odzivu, ki ga bo imela ta predstava, bo sledil tudi tretji korak: ustanovitev sposobne, polnoštevne baletne družine, ki bi bila tehnično in moralno na taki višini, da bo lahko postala nekoč resničen, soliden temeljni kamen v zgradbi Slovenskega narodnega gledališča.

Pia in Pino Mlakar.

Vrag na vasi — vsebina

Prvo dejanje. I. slika: Na dogovorjenem mestu pri studencu čaka poznega pomladnega popoldneva kmetič Mirko svojo Jelo. Jela pride in oba sta neizmerno srečna. V lahni igri začneta svoj ples, ki konča v globokem ljubezenskem občutju. *II. slika:* Iz temine se pokažejo roke vruga, ki imajo glavno vlogo. Vragove roke se kot polip oklenejo dveh mladih src, iztrgajo eno srce — odtujijo Jelo Mirku. *III. slika:* Deklice pridejo z glinastimi vrči v rokah k studencu po vodo. Mnogo si pripovedujejo o Jeli, ki nenadoma pristopi. Dekleta utihnejo in odidejo. Jela pričakuje svojega novega ljubimca, gleda v vodniaku svojo sliko in se vdaja iluzijam nove sreče. V tem se prikaže Mirko v objemu dveh drugih deklet, s katerima gre na sejem. Dela se pijanega in gre mimo Jele, ki ostane sama. *IV. slika:* Na sejmu si je postavil vrag svoj šotor, v katerem prodaja najrazličnejše predmete. Mirko kupi pri njem pas, ki ga učara, oropa lastne volje in priklene na vruga. Ljudje svarijo Mirka, ga hočejo odvrniti in prestrašeno zbežijo, ko prideta ponj kar dva vruga. Vrag triumfira, da je dobil novo dušo v svoje roke, se izgovarja in skrivnostno odide. Zapuščeni šotori stojijo v mesečini, Jela pa v samoti išče svoje srce. Iz daljave se čujeta dva moška glasova, ki pojeta.

Drugo dejanje. V. slika: Iz gostilne »Pri vražjem mostu« se čuje petje pijancev. Vrag vleče Mirka, ki mu noče slediti, za seboj in da bi mu pokazal svojo moč, mu pričara vizijo: pokaže se mladenič, kot je Mirko, in hipoma se odločijo njegove roke in noge z glavo

vred od telesa. Roke zgrabijo v zraku mošnjček, poln zlata, s katerim potem privabi dekleta. Prikazen spet izgine in privabljene deklince plešejo, dokler se najlepša izmed njih ne zgrudi k njegovim nogam. V tem trenutku pa se spremeni lepota v grdo, vražjo gostilničarko. *VI. slika:* Mirko sedi v krtini, v »Vražji gostilni«, in se spominja onega poznega pomladnega popoldneva, ko je pri studentu pričakoval Jelo. Vražja gostilničarka prične svoj divji ples, obkroža Mirka in ga vabi k plesu, a Mirku neprestano uhajajo misli k zapuščeni Jeli. Mori ga vest, silno obžaluje vse in hoče nazaj. Iz daljave pa se oglasi vrag, ki se je vrnil, ves srečen nad doseženimi uspehi, s svojih pohodov. V tej sreči odloži voj vražji plašč in začne svoj predivji ples. Mirko zagrabi plašč, dobi z njim vražjo moč in zbeži iz gostilne.

Tretje dejanje. VII. slika. V domači hiši lepe Jele pričakujejo ženina in sate. Ko pridejo, prigovarjajo Jeli, ona pa ostane tiha in zamišljena. Njena mati jo brezuspešno prosi, Jela pa ne sliši ne strica ne sosed in tudi ne prijatelje. Snubač zagrozi, češ da je preneumno, da bi toliko prigovarjali revnemu dekletu. Jela se navidezno omehča, prisotni izrabijo ta trenutek in potisnejo v ospredje ženina. V svesti so si svoje zmage, saj ima Jela že v rokah poročno krono. *VIII. slika:* Ves izmučen pade Mirko pod križem na razpotju. Iz daljave se oglasi godba in mimo pride svojevrsten svatovski sprevod: veseli otroci, razposajeni gostje in muzikanti, toda žalostni in tihi svatje. Mirko skoči pokoncu, spozna nevesto Jelo, vrže s sebe vražji plašč, in blisk in grom razpršita svatovski sprevod. Samo Jela in Mirko ostaneta in se spet najmeta. Počasi se vračajo spet gostje, svatbeni sprevod se spet uredi in krene na pot k poroki. Na koncu se razvije mogočno ljudsko slavlje, ki izzveni v pisano zaključno kolo.

Izdajatelj: Uprava Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani. — Urednik
Smiljan Samec. — Tiskarna Makso Hrovatin. — Vsi v Ljubljani.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE • OPERA

V nedeljo, 7. aprila 1946

IZVEN

FRAN LHOTKA:

VRAG NA VASI

VELIKI BALET V OSMIH SLIKAH PIE IN PINA MLAKARJA

Dirigent: M. POLIČ

Koreografa in režiserja: PIA in PINO MLAKAR

Vrag	O. Harmoš k. g.
Vragova žena	M. Sanjina k. g.
Jela	Pia Mlakarjeva
Mirko	Pino Mlakar
Jelina mati	G. Bravničarjeva
Jelin stric	D. Pogačar
Prijateljica	T. Remškarjeva
Soseda	S. Japljeva
Snubec	S. Eržen
Ženin	Št. Suhi
Devojki	G. Bravničarjeva, S. Japljeva
Plesoča lutka	Veronika

Prikazni, dekleta in fantje na žegnanju, hudiči.

Zaključno kolo.

Vodja zbora: J. HANC

Scena: ing. E. FRANZ

Kostume izdelala gledališka krojačnica pod vodstvom D. Kačerjeve, Ž. Jančeve in J. Novaka.

Blagajna ob 19.

Začetek ob 19.30.

Konec po 22.

Pasari: Sedeži I. vrste	Din 100.—	Lože v parterju (4 osebe)	360.—	Dodatni ložni sedeži: v parterju	Din 50.—	Galerija: Sedeži I. vrste	Din 30.—
" II.—III. vrste	90.—	Lože I. reda 1—5 (4 osebe)	360.—	" v I. redu	50.—	Sedeži II.—III. vrste	26.—
" IV.—VI. vrste	80.—	Lože I. reda 6—9 (4 osebe)	400.—	Balkon: I. vrsta sredina	60.—	Sedeži IV.—V. vrste	20.—
" VII.—IX. vrste	70.—	Posamezni ložni sedeži:		II. vrsta sredina	50.—	Parterno stojišče	12.—
" X.—XI. vrste	60.—	v parterni loži	Din 90.—	III. vrsta sredina	40.—	Galerijsko stojišče	6.—
" XII. vrste	50.—	v loži I. reda, št. 1—5	90.—	Balkon: I. vrsta, stranski balkon	40.—		
		v loži I. reda, št. 6—9	100.—	Balkon: II. vrsta, stranski balkon	20.—		

Vstopnice so v predprodaji pri dnevni blagajni v opernem gledališču od 10.30 do 12.30 in od 16. do 18. ure, in pol ure pred pričetkom predstave.

SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU!

12.10.1946

FRANJOTA

12.10.1946

VRAG

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946

12.10.1946